

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana
si cultur'a poporului romanu.

Acésta fóia ese
cate 3 cóle pe luna
si costa 2 florini v. a.
pentru membrii aso-
ciatiunei, éra pentru
nemembrii 3 fr.
Pentru strainatate
1 galbenu cu porto
postei.

Abonamentul se
face numai pe cate
1 anu intregu.
Se abonédia la Comi-
tetulu asociatiunei in
Sibiiu, séu prin posta
séu prin domni co-
lectorii.

Nr. 13.

Brasiovu 1. Iuliu 1875.

Anulu VIII.

Sumariu: Estrasu dein dioariulu vietii mele dela 15. Martie 1848 pava la 18. Ianuarie 1849. (Urmare). — Psaltirea calviniano-romana versificata. (Urmare.) — Cristoforu Columbu inaintea congresului de prelati. — Procesu verbale. — Publicarea baniloru incursi. — Bibliografia.

**Estrasu dein dioariulu vietii mele dela 15 Martie 1848
pana la 18 Ianuarie 1849**

(Urmare.)

**XII. Esmissiunea mea dela comitatu si dela comitetulu
nationale in diumatatea a 2-a a lunei lui Dec. 1848.**

Intre acestea intielegundu comitetulu cà din nepri-
vegherea oficiariloru romani s'au predatu prin ómenii
dela óste bibliotec'a comitelui Samuilu Kemény din
Grindu, si cà mai alesu unele monumente scrise le-au
ruptu si le-au calcatu in pitióre, ceea ce ne póte in-
ferá in ochii strainiloru de barbari si vandali, cu
scrisórea sa din 16 Dec. Nr. 728 62) compusa cu
nospusa a anemei sale intristare si catra mine in-
dreptata, me provóca, cà — dupa ce acolo mai este
si alta biblioteka a com. Ios. Kemény, cu multu mai
pretiósá, carea este mie mai de aprópe cunoscuta —
fara amenare se esu in faci'a locului, si se cercetediu
starea de faci'a a aceloru biblioteci, si pentru asecur-
rarea loru pre venitoriu se despuu celea necesarii,
si se referediu comitetului.

Éra de alta parte si administratiunea comitatului
convinsa fiindu cà din pretoriu nu póte cunósce ra-
nele si lipsele popóraloru comitatului sbiciuite de re-
beli, cu atat'a mai pucinu a concurge cu potentio-
sulu seu ajutoriu pentru vindecarea si acoperirea a-
celor'a, asemenea m'a insarcinatu, cà luandu langa
mine de ajutoriu doi oficiali de comitatu, se me duc
prin partile depredate si dearse prin rebeli, si mai
antaiu in comunitatile de pre Muresiu, pentru resta-
bilirea buneii ordine, asigurarea bunuriloru periclitare,
si mangaierea celoru lipsiti; spre care scopu cu datu
20 Dec. mi s'a datu plenipotentia si instructiune,
cà in tóta comunitatea se cercetediu si se conscriu:
la Nr. 62) a)

- 1) Statulu bunuriloru ale proprietariloru absentii.
- 2) Statulu comunitatii, in càtu s'a damnificatu
prin rebeli in persóne si avere.

Dupa acestea.

a) Se punu — prin alegere — deregatori co-
munali: Jude — subjude — cassariu, economu, —
divisoru, — tata seraciloru, — notariu si oratoru, si
pre acesti'a cu juramentu se-i intarescu; asemenea
se despuu alegerea comitetului dupa 50-insi unulu.

b) Se despuu, a se aduná din 'casa pe sam'a
seraciloru depredati si arsi oferte gratuite in bani,
bucate, vestminte scl. si dupa unu formulariu pre-
scrisu se se inscrie acelea tóte, si list'a acést'a se fia
apoi subscrisa de deregatoria, de preotulu localu, si
de capitanulu gardei.

c) Se le publicu proclamatiunile dela coman-
dantele generalu, si dela comitetulu nationale in 30
Noem. emanate, pentru pazirea ordinei si a disciplinei,
pentru abstinerea dela jafuri si dela depredarea pa-
duriloru, si a ori-ce escesu, sub grea pedépsa; inti-
mandu, cà fia-care comunitate va fi respundietóre
„in solidum“ pentru ori-ce jafuire si prevaricatiune
intemplanda; da ací

d) Se le intemediu, cà se pazésca diu'a nóptea
comunitatea, si pre toti calatorii straini se'i aduca
inaintea judelui séu a notariului comunitatii, spre
cercetarea passuriloru loru.

e) Se asprescu oprirea pentru puscatu. si pen-
tru pipatu prin comuna, sub glóba de 1 fr.: la Nr. 62)
Spre implinirea acurata a acestoru prescise mi
s'au imanuat:

I. Ordinatiunea comandantelui generalu din 3
Dec. Nr. 1420 in origine si traductiunea ei tiparita
si romanesce la Nr. 62) b)

II. Ordinatiunea comandantelui generalu din 30
Noem. Nr. 1142, dupa alu carei cuprinsu, in tóta
comun'a se se aléga barbati de incredere, cari cu
auctoritatea si reputatiunea loru se impedece ori-ce
fapte potentiarie. la Nr. 62) c).

III. Ordinatiunea comandantelui generalu din
2 Dec. Nr. 4797/2 pentru conscrierea celoru dearsi
la Nr. 62) d/1) d/2)

IV. Proclamatiunea tiparita din 30 Noembre,
cà tóta comunitatea e respundietóre despre totu ce
se intempla intr'ins'a. Vedi Nr. 56 b)

cà gard'a e datóre a succurge cu ajutoriulu seu
administratiunei, si a se impartí — pentru securitatea
publica — in colóne ambulante.

Asia provediutu cu tóte cele necesarie inca in
aceea di in 20 Dec. amu pornitu din Cetate-de Balta,
si pe séra amu ajunsu in S. Miclausiu (Bethlen Sz.
Miklos). Aici

In 21 Dec. demanét'a venindu parochulu locului

George Filipu si pastoriulu unitariu Benjamin Barabas, si provisorulu curtii com. Lad. Bethlen Martin Stengel, cu alti betrani ai satului cá la 30-insi — fiindu-cá poporul erá dusu la Lagaru catra Huiedinu, — intrebati au respunsu:

Cá in acea comunitate suntu 4 curti.

1) A lui br. Carol Bruckenthal (curte din susu) cu magazinu mare, in care se afla cá la 30 mii mer-tie in grauntie, si la 3 siuri 40 stoguri.

2) (Curtile din josu) ale comitiloru Ios. si Ladislau Bethlen jun., acésta cu castelu (cetate); si a lui Lad. Bethlen sen. sub tutoratulu br. Kemény Far-kas, tóte pline de bunatati.

Si au marturisitu cu bucuria si indestulare su-fletésca si reprezentantii curtiloru, si reprezentantii poporului, cá in acea comunitate nu s'a facutu nici o jafuire, si cá tóta averea curtiloru stá neatinsa.

Acésta ingrijire o adscriu mai alesu parochului George Filipu, carele cu arm'a in mana tóte le-au aparatu cu taria, si cu invetiaturi luminate, si cu do-gene parintiesci pre toti i-au desceptatu. De unde si in present'i'a mea resunau de tóte partile apreca-tiunile cordiali: „Ddiu se'lu tiená, cá bine ne-a de-sceptatu!”

Apoi implinindu dupa instructiune tóte celea co-mise, comunitatea prin aclamatiune a alesu de no-tariu pre susu laudatulu parochu, cui apoi s'a con-crediutu alegerea deregatoriloru si a comitetului, si list'a de colecte benevole pentru cei jafuiti si de-arsi. 63)

De aci pana la Vam'a-séca amu aflatu tóte in linisce. In Aleocusiu resunau campanele la beserica, unde se facea rogatiune pentru satenii cari au esitu la óste, cá se fia ostenél'a loru pentru intarirea tro-nului 'si pacea tierii.

Dela Vam'a-séca pana la Noslacu, casele de pre langa cale mai tóte erá arse, si ici colea câte unu mormentu; éra la Noslacu, si in vecinulu satu Cap-talanu tóte casele Romaniloru erá dearse; dar' si celea ale unguriloru erá depredate de catra rebelii consangeniiloru.

La Noslacu jacu osemintele cá la 200 (doue sute) de Romani nevinovati, omoriti prin rebeli.

Aici, lipsindu podulu amblatoriu, nu amu po-tutu trece Muresiulu catra Cucérde, ci ne-amu in-torsu pe la Uióra. Prin satu amu trecutú printre ruinele caseloru dearse, acumu acoperite cu néua. Ómenii dearsi erá asiediati in curtea Mikesiana, unde se luptá cu lips'a si cu amarulu vietiei.

In 22 Dec. demanéti'a la 10 óre amu ajunsu in Grindu si mai antaiu amu cercetatú bibliotec'a com. Ios. Kemény, si daca amu vediutu M-ptele lui celea scumpe nepredate, m'amu mai inseninatu.

Inse trecundu in camar'a secreta, unde erá asie-diate monumentele cele vechi, monetele si dieii pe-nati, — si vediendu tecele góle, si totu fragmente pe josu, m'amu infioratu fórte, si imi amblá pre limba

blastemu pre tribunii acei nebuni, cari au lasatu se se faca acea paguba nereparabila.

Dupa ce inse mi-s'a spusu, cá printre Muntenii dela óste s'au mestecatu si ómeni din Grindu, si din satele vecine, m'a nutritu acea sperare, cá macaru o parté din acelea se va poté recastigá.

Si asia cu graba amu adunatu poporul de in Grindu si l'amu provocatu, cá se estradea acelea scule, cari póte de jucarei le-au dusu din curte, pen-tru pruncii sei. Si de-odata amu tramisu insciintáre in scrisu la preotii vecini din Hadereu, Cheti'a, S. Martinu, Vaidasegu si Lun'a, si i-amu invitatú cá se influintiedie la poporeniiloru sei pentru readucerea lu-cruriloru instrainate.

De aci m'amu dusu la curtea com. Samuilu Ke-mény. Acésta curte acum erá fara usi si fara fe-restri, si dela trepte incepundu prin tóte salónele si chiliile pavimentulu erá acoperitu cu carti, gazete si alte manuscrise cari se calcá in pitióre, ba si pe afara prin neua erá ici colea gramedi de carti aco-perite cu neua; éra in doue chilii erá imprasciata pe pavimentu colectiunea mineralogica.

Indata dara amu despusu trei cara, si cu acelea in diu'a acea de doue ori amu transpusu cartile adu-nate, in curtea com. Ios. Kemény, si le-amu asiediatu intr'o chilia mare, curatita spre acestu scopu. Éra in diu'a urmatóre 23 Dec. amu mai dusu alte 4 cara de carti, cu totulu 10 cara, si o lada mare de stufe mineralogice.

Éra scrisorile si Gazetele cá la 4 cara de po-vara, le amu adunatu acolo in doue chilii laterali, la cari au mai remasu usile.

Se dá cu socotél'a, cá a trei'a parte din biblio-teca, totu cartile celea mai mari si mai voluminóse le-au arsu facundu focu cu ele trei dile si trei nopti, éra unele le-au lapedatu pe apa.

In celariu mai erá 9 buti mari pline de vinu; éra cá la 3000 vedre s'au prapaditu.

In 24 Dec. Domineca sér'a sosindu in Grindu dela óste prefectulu Vladutiú, ne-amu cointielesu, cá pentru paz'a curtiloru si pastrarea a totu ce mai este, se despuna pe tóta diu'a cate 24 fetiori, ce s'a si legatuitu.

Éra parochului din Hadereu Vas. Popu i s'a datu comisiune, cá cu deregatoriile din comunitatile prespecificate se amble din casa in casa, spre a a-duná numismele, si alte anticitati, specificandu'i unele pretióse, mie de mai inainte cunoscute.

In 25 Dec. amu consemnatu M-ptele si unele carti mai insemuate din bibliotec'a com. Ios. Kemény spre a face relatiune la comitetulu nationale la Nr. 62) x) si y)

Pana ce amu fostu in Grindu, Ioanu Suciú cá capitanu alu comunei, a midilocitu, de unulu a adusu unu banu de arama, alti doi 8 fruste carti, si altulu 1 tava (tatie. Tasse).

Si de-odata mi s'a notificatu, cá sacramentulu din capel'a com. Ios. Kemény l'a dusu Prodanu Probu

prefectulu din Magina. Doue sabii de argintu ale comitelui le-a luat Popa Stefanu din Grindu, si le-a dusu la Blasiu pentru nepotii sei Ios. si N. Gerendi. asemenea si 1 pusca cu 2 tievi ghintuite totu acela o a dusu la Blasiu.

Dupa terminarea acestor'a totu in 25 Dec. m'amu dusu la parintii mei in Ariesiu-Ghirsisiu, cá se i mai vediu odata; si de acolo m'amu repeditu in Turd'a la com. Ios. Kemény, carele, pentru-cá n'a tînutu cu revolutionarii, si cá din Pest'a se nu se duca la Dobritienu, a scapatu in vestminte femeiesci imbracatu, acumu a fostu constrinsu a siedé ascunsu intr'o chilia laterala la ospetari'a lui Oláh Iános*).

Comitele vediendu-me, s'a bucuratu fórte despre despusetiunile ce amu facutu pentru apararea curtii si a bibliotecei sale.

Din Turd'a totu in acea di dupa amiadi cu graba m'amu intorsu la Ghirsisiu.

In momentul plecarei mele din Turd'a totu orasiulu ferbé, fiindu-cá ungrenii sub comand'a generariului Ios. Bem acumu au fostu intratu in Clusiu, si pucinu a lipsitu de n'au pusu man'a si pre mine; ci Ddieu si iutiél'a cailoru i-au retienutu, de amu scapatu in pace.

In Ghirsisiu amu vediutu mai pre urma pre tatalu meu, si incredintiandu'mi pre mam'a cá se vina cu mine, si-a luat remasu bunu dela mine.

Eu l'amu rogatu cá si densulu se vina cu mine, pentru cá in Mediasiu intre sasi e mai scutitu cá acolo; inse tat'a mi-a respunsu: cá óre mai ilu voiú poté eu apará, decatu Ddieu, si insufletinduse, cu tonu mai inaltu a disu cátra mine: „au poté-va incungiurá pacharulu, care i l'a renduitu Tatalu Cerescu se'lu bea?“

NB. Pre tatalu meu Nestoru l'au omoritu un-gurii in strad'a drumului tierii, in midiuloculu crasiului Ghirsisiu cá pe unu animalu necuventatoriu, fara nici o vina, unde l'au tocatu in capu in 5 Aug. 1849. (Domineca).

Intemplarea au fostu asia: Tatalu meu a fostu chiamatu la unu agonisante — findu parochulu locului fugitu in Romani'a — cá se se róge lai Ddieu pentru densulu.

Unu despartimentu de unguri din cei batuti de catra muscali la Seghisióra trecé pre drumu, si ii petrecea un-gurii Ghirisiéni. Unulu din militia vediendu pre tatalu meu, cá ése dela cas'a omului cu cartea subsuóra, au intrebatu de unu un-guru din Ghirsisiu, cá cine e? Ghirisiianulu i a respunsu: „cá acest'a e omulu care se róga lui Ddieu cá se nu invinga un-gurii.“ Atat'a a fostu destulu, cá pe langa injuraturi fioróse, se'lu lovésca cei de indemana mai de multe ori in capu, pana ce au caditu diosu, de unde mai tardiú transportatu in vecinatate la sor'a mea in 7 Ang. c. n. a repausatu mórtea dreptiloru.

*) Romanu curatu, precumu ii este si numele. Red.

Deci eu sarutandu inca odata pe tat'a, éra elu binecuventandu me, amu luat pe mam'a in carutia, si in iutial'a cailoru m'amu dusu la Grindu, si de acolo in murgitulú serei trecendu Ariesiulu, prin Hadareu, Chetia si Ludosiu pe 10 óre nóptea amu sositu in Iernotu.

Parochulu din Ludosiu Ioanu Grauru 'mi a comunicatu in scrisu cá din acea comunitate rebellii pre langa jafuirea facuta la anumite case au omoritu pre ómenii nevinovati aflatori pe campu 37 Romani, si au arsu 46 de case. 63) a)

In Iernotu amu petrecutu 2 dile 26 si 27 Dec. si am aflatu, cá in 24 Oct. rebellii au omoritu 20 sateni si au arsu 12 case, si au jafuitu de totu 71 case; éra in parte au depredatu 119 case.

Acést'a atestédia parochulu locului Iosifu Lazarescu si Antisti'a comunala, in conscriptiunea nominala a poporeniloru, si specificatiunea obiectelorú jafuite dela fia-care casa.

Amu conscrisu si tóte bunurile, ce s'au aflatu la curtea veduvei contese a lui Ios. Bethlen; din acestea insemnediu aci: cai 61; vite cu córne boi, vaci, biboli 71, oi comune 313; oi tiegáre 1993; porci 149; — In magazinu in grauntie; gráu curatu 716 mertie*), 535 secara; 60 cucuruзу; 580 m. alte semintie, adeca inu, fasolé, mazere, linte, sem-buri, flórea sórelui; — sem. de canepa 144; prunecorobetie 45 mertie; sementia de bradu 26 m. — In celariu vinu dela a. 1834 pana 1848, 1548 urne (vedre); adunaturi 73 ur., otietu 65 urne; vinarsu 11 ur., cá-ci celu multu l'au beutu rebellii. — La 3 siuri 20 stoguri si unu secastru de 1000 clai grau; 8 cosiere de cucuruзу pline; fênu 13 secastre si 5 clai scl. precumu arata Inventariulu.

Éra provisorulu curtii Kastal Károly cu scrisórea sa din 28 Dec. s'a obligatu, cá pentru cei cu totulú lipsiti, in numele principalului seu daruesce mai in graba 100 m. de bucate, 50 gráu-mest. si 50 cucuruзу spre impartire; ce s'a si efeptuitu. 63) b)

Acestea le amu estrasu numai pentru cá se se pastredie memori'a bunuriloru dela curti, pe cari Romani le au adunatu, si cá unu depositu neatingiveru le-au consideratu.

(Va urma.)

Psaltirea calviniano-romana versificata.

(Urmare.)

Dupa ce in cele precedinti fecemu pe scurtu descrierea psaltirei nóstre dein partea calitatiloru ei interne si esterne, si dedemu dein ea cateva piese de proba, urmedie acumu unu vocabulariu de vorbele si formele gramaticali mai rare, mai arcaice, dara totu-odata bune romanesce, ce intr'o percurgere potumu spicuí deintr'ens'a.

*) Mertia séu ferdela 1/4 parte dintr'o galéta de Ardélu, séu 16 cupe (cofe).

A. prepuset. infinitivale omisa (nu cutediu grai cu gur'a XXXVIII., 13; nu are cine me ajutá XXII., 6).

A. prep. dativale; ocure mai desu (a idoli slujescu XCVII., 4; a tóte ródelorú 12, 2 scl.)

Ac mû, ac musí; pretotunde ocure asia, afara de doue locuri, unde stà acumu.

Acoperimentu, (akoperimentul kasze ej 42, 1.)

Adensulu, in adinsu XXXIII., 10.

Adusi, l. adduxi; aduseru, adduxerunt (aduzer aminte LXXVIII., 18).

Adesulu, adeseori CIII., 9.

Adunce, pl. dela aduncu.

Adeveru, intr'adeveru, cu adeveratu (fericatu omu adeveru care Domnulu teme CXXVIII., 1 scl.)

Adeverare, adeverire; adeveratura, marturia (adeverature strimbe 10, 2).

Aflatu, inventiune, scornitura

Aibi, imperativu dela avere.

Ainte (ainte de tóte CI., 1); mai ante (mainte decatu m'ai rodítu CXXXIX., 9).

Aiure (ajure CXXXV., 11).

Alaltu, celu-alaltu.

Altariu; de cateva ori si oltariu.

Amo (amo, á mo, a' mo), fórte desu in sensulu lat. mox si mag. végre LX., 3; mai cà p'ací (asemene me facui amo pelicanului = szintén mint a pelikán CII., 3 scl.)

Amblu (emblu, cate odata inse si umblu.)

Amenatu, tardiu.

Antaniu, cu n cá si remani s. a.

Apropiatulu, apropiarea (apropiatulu si sositulu càtra mórte 42, 1 scl.)

Arce pl. dela arcu.

Are, a 3 pers. sing. si pl. a optativului dela auxiliariulu am (astadi elu ar', eli aru); ocure astufeliu mai fora esceptiune.

Are cu altu verbu in infinitivu dandu futurulu (Fiulu are vení in lume 26, 3; vérg'a are cresce, mladiti'a are esí 26, 9; sene are duce pre cruce 26, 14; in locu de: va vení, va cresce, va esí, va duce).

Ascunsulu l. absconditum (ascunsulu animei).

Aseme, asemene XLIX, 7; asemandu-lu, asemenandu-lu 10, 4.

Asemenatura.

Asisi, indata, delocu, numai decatu LXXVII. 9 scl.

Asupr'a, mai pre susu (asupr'a de toti domnedieii XCV., 2 scl.)

Astrupá, astupá, astrucá.

Batjocurosú, defaimatoriu.

Besereca, cu e.

Beere, bentura (bëere CVII, 9).

Betítu, betívu, imbetatu KXIX., 5.

Betranétia, in sing. (betranéti'a mea).

Blandia, blandetia.

Blemati, veniti; imperat. verb.

Bucuru, verbu act. (mi-bucuru anim'a); bu-

curandu in sensu reflexivu, in locu de: bucuranduse, CXXVI., 3 scl.

Bunetia, in sing. (buneti'a ta).

Cá precumu (asia se le lucrulu cura, cá melciului curu balele LVIII., 5; cfr. XLII., 1 scl.)

Case, pl. dela casa (kaszelor).

Cadere, infinit. lungu (cari-su togm'a d'a cadere CXLVI, 6).

Cadiutura.

Castiga, grigia (se aibi castiga sufletului teu 38, 1).

Cáce, de ce? pentru ce? X., 1 scl.

Celu, articolu secund. (celu pamentu bunu XLIV., 2 scl.)

Ceri, ceriloru, cerure, ceriuri, ceriuriloru 3, 14; XVIII., 4; 43, 4 scl.

Ce, ci, asia ocure mai pretotunde.

Ce, cà (prentu acésta ce-i locu santu CXXII., 3 scl.)

Cerurescu, cerescu (pane ceruresca CV., 21 scl)

Cietu, lat. quies (in ce cetu si pace mare LXXIII., 6; omulu ambla cu cetu mare, mag. szép csendességel CXIX., 15 scl.)

Cine, relativu mai pretotunde usuata (Dómne cine domnesci innaltia 19, 2; tu esti cine pren proci graisi; cine-lu indragesci III., 5).

Clipitura, clipita 17 6.

Coruna, cununa (keruna LXXXIX., 16; korona 10, 3 scl.)

Credu-me, me incredu, me incredintiediu 29 9.

Crediuti, necrediuti, credintiosi, necredintiosi.

Credintiosulu (cu tí, kredinczosul XXXII., 5 scl.)

Credinti, lat. credentes (voi „credincziloru“ pre Domnulu laudati, fetii lu Iacobu pre elu inalati XXII., 12.)

Cristini, crestini 5, 3; 24, 21.

Criste, vocativu dela Cristu 10, 8; 16 1.

Cumu, cá, in acestu intielesu se usita mai preste totu.

Cuntene (cu diebale gur'a le „kuntene“ X., 9).

Cunoscintii, l. cognoscentes, amici XXXI., 9 scl.

Cuntenescu (cuntenescu calea mea; slav'a nu si cuntene Domnedieu).

Cungiurá incungiurá.

Cuisi, fia-carui, fia-cui 4, 9.

Curatiunea maniloru, curati'a.

Cursu, l. cursus XIX., 3; cursura XLVI., 2.

Curere, curetoriu (curu lacremele, apele curetóre scl.; curgere nu ocure neceodata.)

Curundielu, aject. si averbiu (curundielu-curendu XXXVII., 10; ventu curundielu I., 3 scl.)

Cu scurtulu, pe scurtu, scurtu.

Custa-me, tiene-me.

Cuvinosu, cuviosu cuvinentiosu.

De, decatu, cá (de miere inca-e mai dulce XIX., 5 scl.)

De, dein deintre (de Sionu se te tiena XX., de eli CXXVII., 3).

Decumu, precumu CVI., 19; 34 5.

Dedesi, dede, dederă, dedese, lat. dedisti, dedit, dederunt, dedesset.

Defaimă.

Den, dentru, denainte.

De 'ntaniu (nascutii „denteni“ CV., 18 scl.)

Depreuna, deimpreuna; asia ocure in totu loculu.

Depre despre.

De prim'a, antaiu (fagadu' de prim'a bucuria lu Adamu 33, 3 scl.)

Densu de demanétia LXIII., 4 scl.

D'a fetile, d'a fiete, indesiertu 39, 3 scl. (lat. futilis?)

De se, déca, decumva (de se den mesererea sa elu n'a vrutu veni 3, 8).

Desupr'a, desupr'a de toti.

Deschise, perfectu (deszkiszé, inse si deskiszé.)

Desmierdatiune.

Dereptate, direptate, dereptu, direptu; pretotunde asia.

Dereptu, pentru.

Dereptatoriu, indereptatoriu LL., 5.

Descumparu, descumparatiune, descumparatoriu, pretotunde asia in locu de rescumparu scl.; rescumparatoriu ocure numai unadata 43, 5.

Dîsi, dise, disemu lat. dixi, dixit, diximus (XL., 4; 2, 3; CXXXVII., 2 scl.)

Dîsu, dîsa, sentintia l. dictum XXVII., 5.

Dîcatóre, proverbiu XLIV., 8.

Domnedieu, cu o XIV., 4.

Domnedieu, vocativu; pretotunde: oh Ddiu, Dómne Ddiu, oh viu Ddiu scl.

Domnedieía, divinitate.

Ei, articlu fem. genitivale si dativale prepusu numenului propriu (cà iertasi Dómne ei Magdalene 38, 12).

Elése, elesu lat. elegit, electus LXXVIII., 35; 24, 32.

Érasíte, éra; vine inainte mai adeseori.

Esítu, l. exitus (se aiba esítu reu XXXVII., 17 scl.)

Esítura, l. exitus, finis CXXI., 4.

Este cù infinit. (mi-este a viá XXXIX., 3; mi-este a perí, cá lat. pereundum mihi est XXVIII., 1 scl.)

Falía, fala, superbia.

Felosesce, folosesce.

Ferichedi, fericatu, fericatiune, fericescu scl.

Feritura, feritoriu, aperare, aperatoriu.

Fetu, fetii, fiu, fii (feti ómeniloru).

Fetía, fime, fi LXXVIII., 2.

Fierbintéla (fjerbintale CXIX., 65 scl.)

Figu, arborele, ficu, smochinu (figi lor si tocz arbuti CV., 17).

Fregu, frangu LXXIV., 5.

Fratiele, fratíni, celi de aprópe ali omului.

Fricaei (frikeej CXXIV., 6).

Fricosiédia-se, fricatu, infricosiédia-se, infricatu.

F'ni, fú, fumu, lat. fui, fuit, fuimus (XL., 6; XXXIX., 2 ce si dorerea-mi ascunde-mi mi-fù; LXXIX., 2 scl.)

Fugitu, lat. fugistis (ce fù voue, muntiloru, de saritu cá berbecii si unde fugitu cá mneii CXIV., 3).

Fumega man'ia.

Fundamentu, LXXXII., 3.

Furisiu, pe furisiu (CXIX., 43 scl.)

(Va urmá.)

Cristoforu Columbu inaintea congresului de prelati.

In anulu 1491, prin continuele staruintie ale lui Columbu. se adunara astronomii si geografii Ispaniei, pentru cá se examineze proiectulu lui, si se dea relatiune despre elu regelui Ferdinandu. La consiliu venira demnitari eclesiastici si civili, cari aveau se examineze proiectulu in cestinne.

Columbu aparú inaintea acestui congresu impunetoriu, cá unu omu ce erá prea securu de resultatu, si invocandu ajutoriulu divin, incepú a vorbi in modulu urmatoriu:

„Straluciti Domni si preo-onorati Parenti!“

„In numele prea Santei Treimi, maiestatiale sale regele si regin'a, mi impusera a supune intieptiunei vóstre, unu proiectu inspiratu mie de spiritulu santu. Domnedieu prin gur'a profetului seu dechiarà, cà tote natiunile voru cunósce evangeliulu lui Iesu Cristu, si cà, vocea sa preapotentă va resuná pana la ultimele margini ale pamentului.

Cu tóte aceste, una vasta regiune a Indiei, marginita cu marea atlantica, jace inca in intunereculu idololatriei, precumu ne asecura multi din caletorii moderni, si mai pre susu de toti Marcu Polo venetianulu, care de multu petrece la curtea imperatului Tatariloru. Tempurile suntu aprópe de plenitudinea loru. Esai'a profetulu ne face se intielegemu, cà din Ispania are se ésa lumin'a care va straluci la tóte popórale, si va conduce la tronulu celui prea inaltu natiuni pan' acum necunoscuta. Insulelele marei astépta pre Domnulu, si nailoru Spaniei apartiene a presentá inaintea altarialoru sale pre filii tieriloru australi, — aurulu si argentulu din minele loru.

Mai de multi ani, regii Portugaliei facu generóse silintie pentru a strabate in acele tienuturi departaté, si condusi de o antica traditiune a Fenicianiloru trimitu flote spre a cautá o noua cale de mare, care ocolindu Africa, se-i conduce mai rapede la Indii. Astadi, candu lucsululu a ajunsu in culme, candu pana si femeile meseriasiloru se imbraca cu metasa garnisita cu aur si cu pietre pretióse, voru se dispute Venetianiloru monopolulu acestui producatoriu co-

merciu, voru se transporte Ormuzulu*) la Lisabon'a, si se faca din acésta cetate depositoryu toturor producteloru orientali. Domnedieu n'a incoronatu pan' acum cu succesu intreprederea loru, pentru cà ea nu este inspirata de glori'a prea santului seu nume.

Nobili Domni! Suntu 40 de ani de candu eu percurgu marile frequentate de ómeni. Astadi pre o cale noua mi-propunu a investigá misteriale oceanului. Ierusalimulu si muntele Sionului trebuescu restaurate de man'a unui crestinu. Imperatulu din Cataiu**) cerú missionari, care se'lu instrúesca in religiunea crestina. Cine se va oferí se'i conduca? Eu me oferu ai transportá in pace si sanatosi. Pentru aceea ceru dela Ispani'a nài spre a merge, plecandu dela cóst'a occidentale, in Indii."

Ací, unu murmuru neasteptatu 'lu intrerupe; unii incepu se'lu faca ereticu. Restabilindu-se liniscea, Columbu neturburatu continua:

„Reverendi parenti! Eu consideru pamentulu cá unu globu, opiniune conservata inca de pre tempulu lui Aristotele, fiendu-cà ceriulu nu presinta toturor tieriloru aceleasi stele. Acésta observatiune insumi o verificai pre cóstele Guinie si sub clim'a polare dela estrem'a Tula***). In acelu modu, in care Portugaliu l'incungiurara dela Nordu catra Sudu, impingundu descoperirile loru de alungulu cóstei africane mai departe de cumu le cunoscea marele maestru Ptolomeu, eu dicu cà se póte incungiurá dela Ostu la Vestu, si cà dela Cadice póte cineva merge pre mare, pana la tiermurii Cataiului. Aristotele erá aplecatu a crede cà Indi'a nu ar' fi asia departe de colum'n'a lui Hercule, si cà prin strimtórea dela Cadice póte cineva se ajunga acolo cu certitudine.

Enea Silviu vorbindu despre pamentu dice: Ce distantia separa cóstele Iberiei de tienuturile indiane? Spatiu pre care in pucine dile póte se'lu strabata una naue impinsa de unu ventu favorabile.

Arabulu Alfraganu inca se para convinsu despre acestu adeveru, pentru cà elu sustiene cà pamentulu si ap'a forméza unu globu.

Eu dividu cá si Ptolomeu ecuatorulu in 360 de grade; inse reporturile lui Clesi'a si ale lui Marcu Polo ne obliga a impinge inderetu situatiunea orientelului seu, si Azorele ignorate de elu trecu la occidente, peste meridianulu insuleloru Fortunate. Oplu lui Strabone, cosmografi'a Arabiloru, reportele caletoriloru moderni ne obliga a miciorá primitiv'a estensiune a gradelor. Mapp'a amicului meu Toscanelli din Florenti'a pune provinci'a Monozi aproape la un'a milia de leghe****) dincolo de Lisabon'a, cu tóte palatele sale de aur si cu ripele semenate cu margaritariu si cu alte lucruri miraculóse. Mergêndu spre

Cataiu asi intalni in cale celebrat'a insula Cipango si póte inca si Antil'a séu Atlantid'a lui Platone. Mii de voci circulá intre navigatori despre esistenti'a unei vaste tieri la apusu. Locuitorii Canarieloru pretindu cà ei o recunoscú in faimós'a insula S. Brandone, pe care fantasi'a loru o face a fi vediuta in nuori. Este un'a rumore surda, ce precede totu-dé-un'a unui mare evenimentu in lume. Acestu evenimentu este predicarea cristianismului intre Indiani si comerciulu directu alu acelei tieri cu Ispani'a. Chiaru acele valuri, ale Atlanticului, cari batu cóst'a occidentale a Europei, uda si malurile Indiei. Unu pilotu alu regelui Portugaliei, Martinu Vincenti, gasi la 450 leghe spre apusu de S. Vincentiu unu trunchiu de arbote sculptatu cu un'a piétra ascutita si impinsu de unu ventu occidentale. Cumnatulu meu vediu la Porto Santo in Azore, o alta bucata de lemn asemenea. Locuitorii Azoreloru mi aratara mie insumi trestii desradacinate venite de catra apusu, cari dupa Pliniu crescú in Indi'a. In fine, eu am vediutu in midiloculu scoicelorú din insul'a Flores, gramaditu de catra acelasi ventu occidentale, pini enormi si cadavre de ómeni cu trasuri de totu diverse de ale celoru cunoscuti."

La finitulu acestui discursu se inaltia unu voce, care dise:

„Si ce? . . . Un'a adunare de prelati cutesá-va se aplaude unu discursu, care atinge credenti'a bisericeii catolice? Dumnedieu a disu: „Eu pusei ceriulu cá o bolta, eu l'intinsei cá unu cortu si lu-inclinai d'asup'r'a pamentului.“ Póte cineva cutesá in acésta augusta adunare se proclame esistenti'a antipodiloru? pre candu St. Augustinu faci'a credintiei nóstre afirma, cà esistenti'a antipodiloru contrastá credintiei celei adeverate; pentru-cà a pretinde cà suntu tieri locuite pre cealalta facia a globului, ar' insemná a dice cà suntu natiuni cari nu descindu dela Adamu, fiindu cà nici intr'unu modu nu aru fi potutu trece oceanulu interpusu. Aru fi deci a impumná Bibli'a, care declara espresu, cà toti omenii descindu dela acelasi tata. Póte fi unu lucru mai absurdu, striga Firmianu Lactantiu, de catu a crede cà suntu ómeni cu petiórele opuse petióreloru nóstre? ómeni cari ambla cu petiórele in aeru si cu capuku in diosu? cà intr'o parte a lumii tóte suntu inverse, unde arborii si-intindu ramurile de susu in diosu; ploua, ninge si viscolesce de diosu in susu? Idei'a despre rotundimea pamentului fú germinele acestei fabule despre antipodi; pentru cà dupa ce odata filosofii au retacitu, ei mergu apoi din absurdu in absurdu, si pentru cà se apere un'a eróre, inventéza alt'a. Santulu cosmografu din Alexandri'a, Cormas Monaco basatu pre textulu S. scripture demonstra cà pamentulu este patratu, cá si arc'a din testamentu: cà in midiloculu oceanului Domnedieu a inaltiatu unu zidu immensu de diamantu, inderetulu caruia sorele, dupa ce a percursu bolt'a ceresca, termina carier'a sa la occidente si incongiura polulu

*) Ormuzu, insula in golfulu Persiei.

**) Cataiu, provincia in Asi'a.

***) Tul'a, cetate in Rusi'a.

****) Lega, fr. lieue, dela lat. leuca, vechia mesura franceza, de 4444 metri.

spre a'si relua demaneti'a cursulu. despre oriente. Pucinu mai incoce de acestu zidu este unu pamentu neaccessibile, unde pitioru de omu nu si-a lasatu urm'a. Si noi volimu se tentamu pe Ddiu cu tentatiune de a ajunge la acelu pamentu? Deci propunerea ce ne fu supusa, nu se pote considera, decatu ca unu eresu."

Acesta declamatiune fece mai multu efectu, decatu tote argumentele lui Columbu, pentru-ca adunarea decise ca cele doue emisferia suntu pentru totu-de-un'a separate unulu de altulu, si ca era o mare presumtiune a pretende, ca cineva are mai multe cunoscintie decatu tota ceealalta omenime.

Intre cei mai infocati adversari ai lu Columbu era acelu Talavera, catra care elu fusese recomen-dat de egumenulu Perez, ca se'lu sustiena inaintea reginei, la care avea mare trecere, ca confesariu alu ei. Acesta se grabi a supune regelui decisiunea adunarei, si s'aru fi alesu nimicu din tote planurile lui Columbu, deca unii partinitori, intre cari era si Diego Doza, nu l'ar' fi recomen datu cu caldura celoru doi regnanti, cari magulindu-se cu speranti'a averiloru si a noueloru conciste, subscrisera la 17 Aprilie 1492 unu tractatu, in virtutea caruia se oferea lui Columbu gradulu de admiralu in tierile ce le va descoperi; dreptulu de ale pote transmite descendentiloru sei, si preste cari elu se fia vice-rege cu dreptulu la un'a a diecea parte din tote castigurile mobile, ce le ar' face; in fine se se bucure elu si sucesorii lui de titlulu de Don.

Dupa Cantu comunicatu de S. M.

Nr. 106—1875.

Procesu verbale

luatu in siedinti'a ordinaria a comitetului asociatiunei trans, tienuta in 8. Iunie c. n. 1875, sub presidiulu dlui vice-pres. Iacobu Bolog'a, fiindu de facia domnii membrii Pav. Dunc'a, E. Macelariu, I. Hanni'a, Const. Stezariu, I. V. Rusu, Vis. Romanu, Dr. Dem. Racuciu, I. Cretiu, Dr. Aur. Brote si I. Candrea.

§ 67. Domnulu cassariu presentéza conspectulu despre perceptiunile si erogatiunile asociatiunei dela siedinti'a ordinaria dein 13. Maiu a. c. pana la siedinti'a presente. Dein acelu conspectu resulta, cumu-ca in restempulu numitu s'au incassatu numai 120 fl. 19½ cr. si s'au erogatu 435 fl. (Nr. prot. ag. 105, 1875).

Spre scientia.

§ 68 In nexu cu conspectulu de sub § 67 se raportéza in specialu despre banii incursi la fondulu asociatiunei dela siedinti'a trecuta pana la cea presente, si anume:

a) ca procente obvenitorie cu 1. Maiu a. c. dupa obligatiunile de statu unificate si de lotteria au in-33 fl. 30 cr. (Nr. 96, 1875).

b) ca procente obvenitorie cu 1. Maiu a. c. dupa couponii obligatiuniloru urb. ungurene si bucovinene au incursu 65 fl. 11½ cr. (Nr. 97, 1875.)

c) ca tacsu de membru ordinariu si pentru o diploma 6 fl. (Nr. 99, 1875).

d) pentru Transilvani'a 16 fl. 50 cr. v. a. (Nr. 99 si 103, 1875).

Spre scientia.

§ 69 Directiunea despartimentului cerc. alu Sibiiului (III). substerne protocólele siedintieloru sub-comitetului dein 14. Fauru si 15. Maiu a. c. (Nr. 104, 1875).

Dein amentitele protocóle intre alte afaceri curente, resulta urmatóriele lucrari:

a) ca s'a facutu dispusetiune pentru incassarea tacselor restante de membrii ordinari si ajutatori, si ca prein staruinti'a Domnului cassariu al' despartimentului I. Bardosi, s'au incassatu 50 fl., carii deocamdata s'au depus in cass'a de pastrare a Albinei spre fructificare. p. 5, 6, 9.

b) ca fostulu actuariu alu despartimentului I, Pred'a, prein Domnulu cassariu cere a i se computá, refuirea de tacsu restante, remuneratiunea de 30 fl. ce i s'ar' fi accordatu pe 3 ani in cualitate de actuariu p. 14 si 15. (Nr. prot. ag. 104, 1875).

Conclusiunea ad p. a). Incassarea tacselor restante in summa de 50 fl. se ia spre scientia si totu-odata respectivulu sub-comitetu se se recerce, ca se asterna incóce unu conspectu despre aceli domni membrii, carii au solvitu tacsu de membrii ai asociatiunei, de o parte, ca se se póta tiené evidenti'a receruta in afacerile cassei asociatiunei, de alta parte, ca se se póta publicá in foi'a asociatiunei numele aceloru membrii.

Totu in nexu cu acést'a, pentru mai acurat'a si mai usior'a incassare a tacselor restante, la propunerea Domnului Romanu, se decide, ca dein partea acestui comitetu, cu provocare la anteacte, se se emitta de nou provocari catra respectivele directiuni ale despartimenteloru cercuali, ca se staruiasca cu totu zelulu pentru incassarea tacselor restante, si pentru mai indemanatic'a incassare a acelora, respectivii cassari ai despartimenteloru se se folosésca de modalitatea introdusa si la alte asemeni institute, adeca de a tramite Domniloru membrii pre langa provocare, si cuientantiele respective.

ad p. 6). Se se poftésca Domnulu fostu actuariu, ca, deca i s'a asemnatu ceva remuneratiune pentru agendele scripturistice ale subcomitetului, se indigíteze respectiv'a conclusiune a adunarei generali cercuale, carea dupa §. 18 dein regulamentu singura e competente a preliminará atari spese, séu deca s'au facutu alte spese scripturistice, se se presente computulu respectivu.

§ 70 Secretariulu II pre bas'a conclusiunei adunarei generali dela Dev'a, tienute in 10—11. Augustu 1875 sulevéza cestiunea propuneriloru Domnului Lad. Vajda, cerendu a se luá de nou la pertractare.

Se esmite un'a comisiune in persónele Domniloru membrii: I. V. Rusu, Vis. Romanu si I. Candrea, cu insarcinarea de a percurge de nou tote punc-

tele acelor propunerii si apoi la sedinti'a proxima a raportá in meritu, indigitandu, cá care din acele propunerii s'au efectuitu degiá, care s'ar mai poté efectuí si care nu se potu efectuí si din ce motive?

§ 71. Secretariulu II. presentéza unu computu despre spesele avute in afacerile Asociatiunei si cere a se asemná esolvirea acelor'a cu sum'a constatata de 39 fl. 49 cr. v. a.

Se asemnéza la cass'a asociatiunei exolvirea respectivului computu.

§ 72. Se presenteza urmatóriele cartid aruite pe sém'a bibliotecii asociatiunei si anume:

1) Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde, daruita de reuniunea respectiva.

2) Revist'a contemporana pre lun'a lui Fauru a. c., daruita de Redactiunea respectiva.

Se primescu pre langa espressiunea recunoscintei protocolarie, si se transpunu dlui bibliotecariu spre a se petrece in registrulu bibliotecii asociatiunei.

Verificarea acestui procesu verbale se concrede Domniloru membrii: Dunc'a, Hanni'a, Macellariu.

Sibiú, datulu cá mai susu.

Iacobu Bolog'a,
v. presied.

I. V. Rusu,
secret. II.

S'a perlesu si verificatu. Sibiú, 9. Iuniu 1875.
P. Dunc'a mp.

Publicarea baniloru incursi

la fondulu asociat. trans. dela sedinti'a comitetului dein 13. Maiu a. c. pana la sedinti'a aceiua dein 8. Iuniu cu 1875.

Dela dn. proprietariu in Cricau, Gregoriu Mezei tacs'a de membru ord. pre 1874/5 5 fl.

Dela dn. proprietariu in Sasu-Reghinu, Ioane Muresianu tacs'a pentru diploma 1 fl.

Sibiú 8. Iuniu 1875.

Dela secret. asoc. trans.

Bibliografia

Din Biseric'a orthodoxa romana dela Bucuresci au esitu pana acuma 8 fasciclii de câte 5 cöle. Pe langa articlii scientifici si istorici, pe langa multime de predice scurte dara bune, aflamu in primii fasciclii si urmatóriele regulamente, prin care biseric'a Romaniei facú unu passu giganticu inainte. Regulamentu adoptatu de santulu sinodu alu santei Biserici autocefale orthodoxe romane in sedinti'a sa dela 12 Novembre 1873 si sanctionatu de Domnu in 7 Maiu 1874, pentru midiulócele de intretienere a clerului pe la bisericile intretienute de comunele urbane si rurale. — Regulamentu pentru arangearea arhieriloru titulari, locotenenti, pe eparchii (diecese) — Regulamentu pentru positiunea seminaristiloru. — Regulamentu pentru inmormentari si pomeniri. Tóte trei adoptate de cátra s. si-

nodu in Maiu si sanctionate de Domnu in Iuniu 1873, publicate la tempulu seu si in Monitoru, éra acuma reproduse in acestu organu bisericescu alu clerului, cá se le aiba de indemana.

Din motivulu cá pre alte cali nu totu-déun'a vine la esact'a cunoscintia a on. publicu aparerea productelor literarie, am onóre a face cunoscutu si pre acesta cale, cumu-cá la subsemnatulu se afla si se potu capeté pre cale postale urmatóriele opuri:

1) Cuventari funebrali séu la casuri de mórte scrise si prelucrate de I. P. Papiu, preotu de dieces'a Gherlei etc. Edit. opt. VIII. † 164 pag. Gherl'a, cu literele tipografiei diec. 1875. Pretiulu la opulu separatu 1 fl. 20 cr., ér' la celi, cari au prenumeratu la edit. II. tom. I. numai 1 fl.

2) Cuventari bisericesci, de I. P. Papiu, preotu de dieces'a Gherlei, spiritualu la institutulu corect. transilv., asesoru consist. etc. Tom. II. Edit. opt. VI. † 324 pag. Gherl'a, cu literele tipogr. diec. 1874. Pretiulu 1 fl. 50 cr.

3) Cartea santului Ioanu Chrisostomu despre preotia, tradusa de pre origin. grec. de I. P. Papiu, preotu de diec. Gherlei edit. opt. VI. † 162 pag. Gherl'a cu literele tipogr. diec. 1869. Pretiulu 1 fl.

4) Viati'a dupa mórte, (cu 474 cit.) dedusa din misteriuu fiintei oménesci si desiertatiunea celoru trecatórie de I. P. Papiu, preotu de dieces'a Gherlei. Edit. opt. VIII. † 144 pag. Clusiu, cu literele col. ref. alu lui I. Stein. Pretiulu 1 fl.

(Din acést'a fiendu esemplariile mai tóte petrecute, va esi II. editiune corectata in casulu, candu concursulu ar' fi in stare a acoperi spesele tipariului).

In scurtu tempu va esti de sub presa si se va espedá toturoru prenumerantiloru.

5) Cuventari bisericesci (acomodate pentru ori-ce tempu) Tom. I. Editiunea II. corectata si amplificata, de I. P. Papiu, preotu de dieces'a Gherlei. Pretiulu pentru prenumeranti 1 fiorinu.

(Aceia, cari voru a procurá de odata tóte trele opurele de sub Nrulu 1, 2 si 5, le voru poté capeté cu 3 fl. 30 cr. solviti inainte.)

Deci toti aceia, cari voru a avé óre-care din operele aici insirate, se benevoiésca a se adresá la subscrisulu in Gherl'a (Szamosujvár) in Transilvani'a.

Adresarea se póte face séu cu asemnatiune postale — alaturandu pretiulu esemplarielor poftite, séu si numai prin biletu de corepondentia cu dechiaratiunea de a depune pretiulu la primirea esemplarielor (posta utánvétel — Nachname).

Domnii protopopi si alti colectanti — disponendu 10 esemplarie din ori-care opu de sub Nr. 1, 2 si 5, voru primi unu esemplariu gratuitu — cá rabatu — din ori-care opu, dupa placu.

Gherl'a 2 Maiu 1875.

Ioane P. Papiu,

preotu de dieces'a Gherlei, spiritualu
la institutulu corectoriu reg. trans.